Habibe versus de schijnheiligheid (3)

Yiu di Tera: 'Sociale betrokkenheid'

Tekst: Fred de Haas Foto's: Archief

De Afrikaanse bevolking is al sinds het begin van de 20e eeuw onderwerp van discriminatie en grove stereotypering geweest in het werk van Spaans-Caribische schrijvers. Zo schreef de Cubaanse musicoloog en antropoloog Fernando Ortiz in zijn Hampa afro-cubana: los negros brujos in 1906:

'En sus amores eran los negros sumamente lascivos, sus matrimonios llegaban hasta la poligamia, la prostitución no merecía su repugnancia, sus familias carecían de cohesión, su religión los llevaba a los sacrificios humanos, a la violación de sepulturas, a la antropofagia y a las más brutales supersticiones; la vida del ser humano les inspiraba escaso respeto, etcétera'

(In de liefde waren de negers bijzonder wellustig, in hun huwelijken kon het zijn dat ze meer vrouwen hadden, ze vonden prostitutie heel gewoon, hun gezinnen hingen als los zand aan elkaar, hun godsdienst inspireerde hen tot het brengen van mensenoffers, grafschennis, kannibalisme en de ergste vormen van bijgeloof; ze hadden nauwelijks enig respect voor een mensenleven, etc. etc.)

Ook progressief denkende

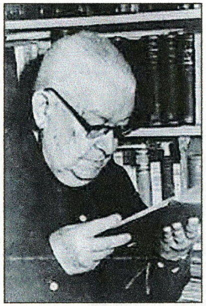

Fernando Ortiz

schrijvers als de Cubaan Luis Araquistain schrijft in La agonía antillana: el imperialismo yanqui en el mar Caribe (1928) het volgende:

'Esa es la terrible realidad de las Antillas y la de algunos países del centro de América. La presencia de numerosas poblaciones negras, exportadas de Africa durante los tiempos de la esclavitud, ha creado un gravísimo problema de razas que estorba la fusión espiritual de las nacionalidades y que indirectamente las debilita, dividiéndolas. (...) Muy doloroso sería que Cuba se perdiera para los Cubanos, pero más doloroso aún que, de añadidura, se perdiese para la civilización creada por Atenas y Roma y fabulosamente desarrollada por la Europa moderna'.

(Dat is de verschrikkelijke werkelijkheid van de Antillen en van sommige landen van Midden-Amerika. De aanwezigheid van een grote negerbevolking, tijdens de slaventijd uit Afrika hier naartoe gebracht, heeft een zeer ernstig rassenvraagstuk geschapen die de geestelijke vermenging van de verschillende nationaliteiten verstoort en deze verzwakt door ze te verdelen. (...) Het zou heel pijnlijk zijn als Cuba verloren zou gaan voor de Cubanen, maar het zou nog pijnlijker zijn als Cuba verloren zou gaan voor de beschaving die werd gecreeerd door Athene en Rome en die op fabelachtige wijze door Europa tot ontwikkeling is gebracht).

Dit soort opvattingen heeft vanzelfsprekend grote invloed gehad op het denken van de blanke bevolking in het Caribische gebied.

Terug naar de omgeving van Habibe die stelling neemt tegen het heersende racisme. Hij windt er geen doekjes om. Hij roept zelfs het dreigende, maar gelukkig nog gefantaseerde, beeld op van leden van de Ku-Klux-Klan die met hun witte puntmutsen door de straten trekken om deze vrij te maken van 'ongewenste smetten', daartoe aangemoedigd door bepaalde stromingen in de politiek, aangevoerd door wat Habibe - verhullend - noemt de 'homber mágiko', de Ti-Ta Tovenaar...:

Nan a koi kredo
Dje homber mágiko
Ward'é bòu'i nan kòrsèt
I saka un flambeu
Riba e kaminda di shelu

Bistí ku kápanan blanko
Nan a pasa den hanchinan skur
Pa kima e manchanan
Ku ta bini fo'i Corsou

Mulina ta sigui drèi
Manda krudo
Pa lamán...

Vertaling:

Ze nemen alles aan voor waar
Van Ti-Ta-Ti-Ta-Tovenaar,
Zijn Credo is om na te praten,
Fakkels vlammen in de lucht,
In elke straat, in elk gehucht.

Witte kappen langs de wegen
Gaan in straten, donkere stegen,
Jagend, jagend op het grauw
Uit donker, donker Curaçao.

De oliemolen draait tevree
Verscheept de olie
Overzee...

Henry Habibe: Yiu di Tera, 1985;
KKK na kaminda

De dichter neemt positief stelling tegen deze voor hem onacceptabele opvattingen. Hij legt het in Mi Koló? nóg maar een keer uit aan al die mensen die denken dat de geschiedenis slechts een week oud is.
Het gedicht valt op door de symmetrische verzen van 11 lettergrepen (in vers 5 en 11 zien we een lichte aarzeling in het metrum). Opvallend zijn de assonerende A- en O-klanken. En wat de beelden betreft: ook hier verschijnt de zwarte yaya die de ziel van de yiu di tera heeft gevormd met haar verhalen, ook hier hoort men de klank van de Afrikaanse trom en voelt men de kracht van de zwarte magie. Er is niet één kleur, maar er zijn vele kleuren die door de vermenging van Europeanen, Afrikanen en wat er nog restte aan Indianen zijn gecreeerd. Dit gedicht is een vurig pleidooi voor ieders menszijn en het recht van ieder op zijn eigen kleur:

Luis Araquistain

Ma Tera no a dòrna mi kueru ku
Tapushi ku ta briya mané oro,
Ni Lamán no a bistí mi ku plata
Pa mi kana karisiá boso wowo

Den religión i den nos karnaval
Ta sombra i klaridat a brasa otro:
Nos alma a bira skur den skoch'i yaya,
Nos bena a bebe bruha for di Congo.

Nos lenga mes ta un rosa di katibu
K'a saka fo'i nos pecho kach'i toro,
Nos frentanan ta pinta tur koló,
Ma padén tin un tambú di petrolio.

Negrita a lele sanger di Europa
Den tinashi di su bel i mondongo:
P'esei si pretu boso lòs fo'i blanko,
Tur gai lo bira piedra den nan soño.

Shinishi, trigueño, méspel m'a keda,
Pasó Tera ku Lamán no ta oro.
Anto kuá? Si mi koló n' ta shinishi,
Ta pasobra boso n'por mira solo!

Vertaling:

De Aarde heeft mijn huid niet mooi gemaakt
- als kolf van maïs bedekt met gouden glans -
noch heeft de Zilverzee mij aangeraakt
tot streling van je ogen... als ik dans.

In onze kerken en ons Carnaval
Zijn licht en donker minnaars van elkander;
Mijn ziel werd zwart door yaya's zonder tal
En Kongo's toverij was ruim voorhanden.

Is onze taal een roos van slavernij,
De klankhoorn van zijn woorden bleef niet stom;
Op ons gelaat staan alle kleuren vrij
En in ons hart weerklinkt een olietrom.

Europa schonk haar bloed in zwarte vrouwen
- kruik van dijen, vuur van ingewanden -
Niets zal blank en zwart gescheiden houden:
Want verstenen zou de haan, in droom verzanden.

Ik ben van mispel, bruin en ook van as,
- want Zee en Land leggen geen gouden lagen -
En zou je, als mijn askleur er niet was,
Het felle zonlicht wel kunnen verdragen?

Henry Habibe: Yiu di Tera, 1985;
Mi koló?

Ik ga mijn beschouwing van het dichtwerk van Habibe besluiten met een nadere bestudering van het gedicht dat menig Antilliaan nog lang zal vergezellen en dat in geen enkele bloemlezing zal ontbreken: Lanta para watapana!

Lanta para, Watapana!
Baha barank'i nostalgia
Fo'i bo lomba,
Doblá te na tera!
Lanta bo kurpa na laria
Manera kadushi di sabana
Hankrá den trankera!

Lanta para, Watapana!
Pinta un indján den bo kara
I klaba bo flechanan
Den e shelu di plata!
Ranka vigor fo'i bo brasa
I graba viktoria den
Bo palu di bandera!

Vertaling:

Strek je waaistam, Watapana!
Werp de last van jaren terug
Die als een steenrots op je drukte
Van je rug!
Sta als de wilde cactus, hecht verankerd in de heining,
Recht!

Strek je waaistam, Watapana!
Maak je op als Indiaan
En jaag je pijlen recht omhoog
In 't zilver van de hemeltoog!
Span van je arm de spieren,
Kerf 'Victorie' in je mast,
Ga Zege vieren!

Henry Habibe, Yiu di tera, 1985;
Lanta para watapana

In het schema dat hieronder volgt zien we dat de eerste twee verzen van iedere strofe elk 8 lettergrepen tellen en dat de verdeling van het aantal accenten over strofe 1 en 2 gelijk is. Hierbij tekenen we aan dat het voorzetsel 'den' in vers 13 een klemtoon krijgt.

Als we de klanken van de verzen nader bekijken, dan valt het op dat de welluidende A-klank in totaal 59 keer voorkomt (31 maal in strofe 1 en 28 maal in strofe 2). Verder zijn er 14 B-klanken (zeven in strofe 1 en acht in strofe 2), 9 K-klanken (vijf in strofe 1 en vier in strofe 2), 8 P-klanken (drie in strofe 1 en vijf in strofe 2) en tenslotte 12 L-klanken (zes in strofe 1 en zes in strofe 2).

We concluderen dat dit kleine gedichtje een samenballing is van welluidende symmetrieen en we mogen daarom wel aannemen dat deze haast 'natuurlijke' symmetrie voldoende reden is geweest waarom dit gedicht zo bekend is geworden.
Wat Lanta para Watapana verder zo aardig en herkenbaar maakt voor de Antilliaan zijn de woorden en de beelden die bij uitstek het Antilliaanse landschap oproepen: watapana, baranka, kadushi, sabana, trankera.

Verzen	Lettergrepen	Accenten	A-klanken	B-klanken	K-klanken	P-klanken	L-klanken
Strofe 1			31 x	7 x	5 x	3 x	6 x
1	8	4					
2	8	3					
3	4	2					
4	6	2					
5	8	3					
6	10	3					
7	6	2					
Strofe 2			28 x	8 x	4 x	5 x	6 x
8	8	4					
9	8	3					
10	7	2					
11	7	2					
12	8	3					
13	7	3					
14	7	2					
Totaal			59 x	14 x	9 x	8 x	12 x